

Misa Dominical

Para la celebración dominical y la pastoral litúrgica

RESCATAR LA LITÚRGIA

Per José Manuel Bernal Llorente

Sempre tenim alguna cosa per celebrar

La nostra capacitat de celebrar

L'itinerari d'una celebració (I)

L'itinerari d'una celebració (II)

La litúrgia expressa la fe de l'Església (I)

La litúrgia expressa la fe de l'Església (II)

Pragmatisme ètic davant de l'estètica i la doxologia

La presència del Senyor en els misteris (II)

Protagonisme del Poble de Déu en la celebració

Comunitat, comunitats i gueto

L'altar no és un parapet

Cuidar els espais celebratius

La tradició que hem rebut

La litúrgia expressa la fe de l'Església

La presència del Senyor en els misteris

¿Bona Pasqua de Nadal?

RESCATAR LA LITÚRGIA

Per José Manuel Bernal Llorente

Sempre tenim alguna cosa per celebrar

La necessitat de celebrar és con-natural a l'home. Perquè en la celebració alimentem la nostra memòria, en recordar els grans esdeveniments del passat, els que ens han configurat com a poble i com a persones. En la celebració aprofundim en les nostres arrels i recomponem el nucli de la nostra pròpia identitat. En la celebració, a més a més, animem la nostra esperança. Perquè la festa ens fa somiar i imaginar temps nous, futurs meravellosos; la festa ens permet també experimentar amb els nostres gestos rituals, amb les nostres danses, amb la nostra alegria i els nostres cants, la riquesa indescriptible d'aquest futur que somiem.

Celebrem el pas de les estacions. També els esdeveniments de la vida, els que han anat teixint la nostra història personal i comunitària, constitueixen un motiu important per celebrar i fer festa. Celebrem el naixement dels nostres fills i l'aniversari d'aquests esdeveniments, que esquitxa les dates del calendari; celebrem i commemorem el dia del nostre enllaç matrimonial, quan iniciem una nova vida en parella; celebrem els aniversaris dels nostres pares i avis. Aquestes

celebracions commemoratives ens omplen d'emoció i d'alegria. N'hi ha d'altres, tanmateix, que omplen el nostre cor de tristesa i de dol. Em refereixo a la mort dels éssers estimats i a l'aniversari en què commemorem aquests esdeveniments luctuosos. També aquests esdeveniments, que omplen el nostre cor de tristesa, són objecte de celebració.

En el món religiós també tenim motius importants per celebrar. Els cristians, en reunir-nos per fer festa, no celebrem idees sublimes o les grans expressions del pensament filosòfic. Des del principi, els cristians ens hem reunit per celebrar el triomf de Jesús sobre la mort, el seu triomf sobre el mal i la injustícia, la seva resurrecció gloriosa i el seu retorn al Pare. Perquè sabem que ell, a través de l'esdeveniment pasqual, s'ha constituït en l'home nou, en el primogènit de molts germans, en la primícia d'una humanitat regenerada i salvada. Per damunt de tot, això és el que celebrem. Aquí rau el motiu de la nostra alegria i de la nostra acció de gràcies.

RESCATAR LA LITÚRGIA

Per José Manuel Bernal Llorente

La nostra capacitat de celebrar

Per descobrir-lo hem de partir de l'experiència quotidiana. Perquè estic plenament convençut que tots tenim una experiència celebrativa rica. Segurament no ens n'hem assabentat, ni hem reflexionat sobre el fet, ni tan sols hem utilitzat la paraula celebració. Però l'experiència és allà, a la nostra vida, latent. M'estic referint a aquestes festes familiars, íntimes i entranyables, en les quals, any rere any, celebrem –ja ha sortit la paraula!– l'aniversari del naixement dels nostres fills, o el nostre aniversari de noces, o la primera comunió del nostre fill gran, o l'aniversari de la mort de l'avi. [...]

Aquestes celebracions familiars, per ser-ho, queden reduïdes a l'àmbit domèstic. Només són compartides pels membres de la família: els pares, els fills, els avis, alguns cosins i els amics més íntims. El grup és petit però entranyable. L'espai en el qual es desenvolupa la celebració també sol ser reduït, familiar. Perquè, en realitat, la celebració consisteix habitualment en un àpat festiu, la taula del qual, revestida amb les millors estovalles, acostuma a estar adornada amb llums i flors. En començar el

banquet un membre de la família pronuncia unes paraules per evocar el motiu d'aquesta celebració, agrair la seva presència als comensals i expressar tots els seus millors vots i desitjos de felicitat. El menjar és abundant, copiós, regat amb els millors vins. El clima és alegre, exuberant, festiu; en alguns casos pot arribar al desbordament i fins a l'excés. No s'assembla gens a un àpat ordinari. Aquest àpat, que en realitat és un banquet, és una mica diferent, separat de l'habitual i quotidià. L'àpat de cada dia és per alimentar-nos, per nodrir-nos; té una finalitat biològica concreta. El banquet festiu, en canvi, té un altre sentit, una altra intencionalitat, una altra raó de ser; es tracta de recordar i celebrar un esdeveniment joiós en què s'ha vist implicada tota la família. En aquesta ocasió joiosa la família es reuneix i es reconeix, s'estrenyen llaços i s'aprofundeixen les arrels que la defineixen. Perquè l'esdeveniment que celebrem aquí no és un fet absent, llunyà i perdut en l'oblit; al contrari, en celebrar-lo el commemorem; i, en commemorar-lo, el reconeixem com a present i actiu en el fons de les nostres vides.

RESCATAR LA LITÚRGIA

Per José Manuel Bernal Llorente

L'itinerari d'una celebració (I)

Indicaré ara els elements necessaris perquè una funció religiosa pugui rebre el nom de celebració. D'aquesta manera, dissenyarem el perfil complet d'allò que anomenem celebració.

a. L'esdeveniment. En tots els casos es parteix sempre de l'existència d'un fet important, generalment passat, al voltant del qual s'institueix la celebració. [...] De la importància i magnitud de l'esdeveniment dependrà, òbviament, l'amplitud de l'assemblea convocada per celebrar i l'envergadura mateixa de la celebració. [...] Finalment, referint-nos al cristianisme, s'ha de dir que el que dona lloc a tota la celebració cristiana i que és a la seva base és l'esdeveniment Pasqual de Crist. Però aquest no és un mite. Es tracta, ben al contrari, d'un esdeveniment que se situa en la història i que afecta, d'una manera o una altra, tota la comunitat humana. D'aquí el seu caràcter universal.

b. La convocatòria. [...] Aquesta convocatòria té com a objectiu fer una invitació al col·lectiu interessat perquè es reuneixi i participi en la celebració. L'amplitud de la convocatòria, com és natural, depèn de l'amplitud i dimensions del col·lectiu al qual va dirigit. Tractant-se del cristianisme aquesta

convocatòria, que coincideix plenament amb l'anunci missioner, està oberta a tots els homes. Tots estem cridats a confessar la nostra fe en Jesús, a reconèixer-lo com a Senyor, a adherir-nos a la comunitat de creients i a reunir-nos en assemblea per confessar el senyoriu de Jesús i celebrar el misteri de la seva mort i resurrecció.

c. L'assemblea. Els qui han estat convocats i han acollit la crida es reuneixen en assemblea. Les seves proporcions són diverses segons es tracti de celebracions familiars o d'un altre tipus. L'assemblea familiar està dotada d'uns ingredients molt particulars per raó de l'entorn domèstic en el qual es desenvolupa la celebració; per raó també dels vincles que uneixen els participants; i per raó, finalment, del clima càlid i entrañable que es respira en aquests esdeveniments. L'assemblea cristiana no és altra cosa que la comunitat del Poble de Déu reunit en Església per celebrar els misteris. En tot cas, em sembla molt oportú assenyalar aquí que mai no ens serà possible parlar de celebració sense parlar prèviament de l'existència d'una comunitat reunida en assemblea. Sense assemblea no hi ha celebració.

RESCATAR LA LITÚRGIA

Per José Manuel Bernal Llorente

L'itinerari d'una celebració (II)

d. *Els ingredients celebratius*. [...] Em refereixo al comportament de la comunitat una vegada s'ha reunit en assemblea. Es tracta, ni més ni menys, de l'embrió i de la quinta essència del que anomenem celebració en el sentit més estricte. [...] Sempre ens movem, en tot cas, en un nivell d'expressió simbòlica que remet a l'esdeveniment que ha generat la celebració. [...] M'estic referint al *discurs inaugural* dels actes celebratius. En ell s'expressen els motius que han donat lloc a la celebració, s'evoca l'esdeveniment que és a la seva base, se'n remarca la importància i es convida l'assemblea a fer-ne memòria. En les celebracions arcaiques, com ja hem vist, es fa una proclamació solemne del mite o dels mites les grans gestes dels quals seran objecte d'imitació i de reproducció simbòlica mitjançant el ritual celebratiu. En l'entorn cristià, el paper o la funció d'aquest discurs inaugural està perfectament assegurat per la proclamació de la *Paraula de Déu* que, sempre, de manera més o menys directa o explícita, fa referència a l'esdeveniment pasqual. Ell és el que motiva la celebració cristiana que, a la vegada, no és sinó la seva imitació ritual, la seva commemoració i la seva actualització. A més a més del discurs o la paraula, s'ha d'assenyalar igualment l'existència

d'una rica gamma d'*actituds, gestos i comportaments* que integren la celebració: gestos de veneració i de respecte, com la prostració penitent, la inclinació del cos o del cap; els banys lustrals de purificació o de regeneració, les imposicions de mans, les uncions, la dansa, els banquets sagrats, les libacions, etc. Juntament amb aquesta sèrie d'actituds o comportaments s'ha de marcar, per una part, els cants i l'ús de tota classe d'instruments: l'orgue, el violí, les guitarres, els tambors i altres instruments; el repic o ventament de campanes, etc. Per una altra part, s'ha de fer referència a tota una sèrie d'objectes utilitzats en la celebració, la gamma dels quals és inacabable. Em refereixo a objectes com el pa, el vi, l'aigua, les flors, les estovalles, l'oli, l'encens, la cendra, les branques d'olivera, les palmes, la cera dels ciris, el foc, els vasos sagrats, l'arca del tabernacle per guardar la reserva de l'Eucaristia, etc. Aquest és el nucli de la celebració. [...] Perquè, en última instància, tota aquesta gamma de gestos i actituds, interpretats pel discurs verbal i la paraula, s'ha d'entendre en clau de símbol i amb referència a l'esdeveniment fundador de què volen ser reproducció ritual, proclamació evocadora, memòria i forma simbòlica de presència.

RESCATAR LA LITÚRGIA

Per José Manuel Bernal Llorente

La litúrgia expressa la fe de l'Església (I)

Ho coneixem de sobres. És una dita atribuïda a Pròsper d'Aquitània (primera meitat del segle V): *lex orandi lex credendi*. Encara que, per entendre correctament l'adagi, s'ha de recórrer a la frase completa: «De manera que la llei de l'oració determini la llei de la fe» (*ita ut legem credendi lex statuat supplicandi*). Aquest és el text. El sentit de la frase ens obliga a pensar que no és precisament la fe, en la seva formulació formal i en el seu contingut, la que determina la nostra forma de resar; al revés, és la nostra manera de resar, el contingut de la nostra oració, el que fem i diem en la nostra litúrgia, el que proclamem de Déu en les nostres pregàries i oracions, tot això determina el que hem de creure. D'aquesta manera, la litúrgia es converteix en una *norma fidei*. Per això he començat dient que la litúrgia expressa la fe de l'Església, el que l'Església és, creu i confessa.

Ara faré un salt en la meva reflexió. Sent aquest el plantejament de base, em sorgeixen interrogants seriosos quan participo de les celebracions en les quals els protagonistes, els que moderen i dirigeixen la litúrgia, fan gala de creativitat a ultrança, s'inventen les oracions i incorporen elements simbòlics o rituals de la

seva pròpia collita. Quan preguntes als responsables sobre les motivacions de fons que avalen i justifiquen aquests comportaments, les seves explicacions amb prou feines revesteixen una entitat específica: ens agrada així, ens diu més, ho entenem tot millor, ens sentim més a gust, etc.

No prendré en consideració el recurs a mètodes pedagògics dirigits a promoure la participació activa dels assistents, l'ús de símbols amb caràcter didàctic, els jocs mimetitzant escenes de l'evangeli, la incorporació de lectures dialogades substituint les lectures bíbliques, etc. Tot això mereixeria una reflexió específica a part. En canvi, vull parar atenció al contingut de les pregàries.

Normalment les oracions es dirigeixen a Déu. Invoquem el seu nom i proclamem el que pensem d'ell. Tota oració és una confessió de la nostra fe en Déu, una proclamació del que Déu representa per a nosaltres. Sobretot, el reconeixem com a Pare de nostre Senyor Jesucrist. Ell ens l'ha enviat i ens ha salvat pel seu Fill. En ell hem estat constituïts fills adoptius seus.

RESCATAR LA LITÚRGIA

Per José Manuel Bernal Llorente

La litúrgia expressa la fe de l'Església (II)

D'una manera especial, és en la pregària d'acció de gràcies, en l'anàfora, on expressem la nostra fe. Per això, l'anàfora, a més a més d'acció de gràcies i lloança, és proclamació de la nostra fe (praedicatio fidei), confessió doxològica i agraïda de la nostra fe, anamnesi i memorial dels esdeveniments pasquals i celebració d'aquests. La pregària eucarística és l'element central de l'Eucaristia, el seu element més preuat i venerable. Totes les Esglésies d'Orient i Occident han conservat amb especial cura i respecte aquestes pregàries; elles constitueixen el més important del seu tresor, de la seva herència sagrada. Roma ha conservat fins avui el cànon de la missa; l'ha conservat intacte, en la seva puresa original; redactat segurament en el segle IV, constitueix la joia més preuada del patrimoni litúrgic romà.

L'Església, tota l'Església, la d'Orient i Occident, conserva tot aquest patrimoni oracional, eucològic –dit amb paraules fines–, com un veritable tresor. Aquest tresor recull, plasmat en textos d'oració i de lloança, la forma més sublim d'expressar la fe. No és producte d'una sola mà, d'una sola ment inspirada; el patrimoni litúrgic expressa la manera com l'Església, les Esglésies, al llarg

dels segles, han sentit i han viscut la fe, la seva fidelitat a Jesucrist, la seva fidelitat a l'Evangeli.

A la llum d'aquestes consideracions hom es pregunta com poden ara els nostres responsables i pastors fer cas omís del valor imponderable dels textos d'oració que hem heretat, que pertanyen al patrimoni secular de les nostres Esglésies i que garanteixen la legítima expressió de la nostra fe. Com gosen –continuo preguntant-me– substituir aquests textos venerables per d'altres de collita pròpia, confeccionats segurament amb un alt zel pastoral, però també amb extrem atreviment. Com podrà assegurar-se que aquestes pregàries, fruit d'una creativitat a ultrança, són expressió de la fe de l'Església, de tota l'Església; amb quin aval i amb quina garantia compten; quin procés de maduració, de sedimentació i d'assentament han experimentat aquests textos d'oració fins a convertir-se en veritables formes consolidades per expressar la fe de tota l'Església. Són preguntes que esperen una resposta.

RESCATAR LA LITÚRGIA

Per José Manuel Bernal Llorente

Pragmatisme ètic davant de l'estètica i la doxologia

Tinc la impressió que, en aquest punt, som hereus de l'austera tradició luterana, com sospitava Jürgen Moltmann en el seu preciós llibre *Sobre la libertad, la alegría y el juego* (Salamanca 1972). No obstant això, amb prou feines ha deixat empremta entre nosaltres la tradició oriental, tan carregada d'espiritualitat, tan contemplativa i oberta a l'horitzó escatològic.

Nosaltres, els llatins, hem experimentat sempre una forta tendència a remarcar els aspectes històrics de l'encarnació i de la presència en el món, els valors antropocèntrics caracteritzats per la rectitud moral i pel compromís social. Aquesta és una de les raons per les quals, entre nosaltres, ha anat decaient cada vegada més el tarannà festiu. Les nostres litúrgies es desenvolupen sempre amb una preocupació pragmàtica i utilitària: que *ens serveixin* per ser millors, per comportar-nos millor, per injectar en les nostres vides un impuls més gran i una eficàcia més gran. Sempre hi ha un «per a», una utilitat d'inspiració moral.

Tanmateix, des d'aquí, vull fer vots a favor de la gratuïtat, per una litúrgia més lúdica i menys interessada, més pendent de Déu i menys de l'home, més oberta a la lloança i a la doxologia, més contemplativa i més oberta

als valors escatològics. Cal posar una sordina a tanta oració de petició, a tant mea culpa, a tantes recriminacions d'autoinculpació, a tanta reflexió moralitzant, a tantes voltes entorn dels nostres problemes personals. S'ha de mirar més cap amunt i menys cap a nosaltres mateixos.

Sé que tant una actitud com l'altra, considerades en si mateixes, són respectables i positives. El que aquí es planteja és un problema d'equilibri, de proporcionalitat. Perquè en les nostres celebracions, davant l'onada de peticions i recriminacions morals, trobem a faltar una sensibilitat més gran cap a les expressions doxològiques i de lloança, cap a aquest tipus de repetició incessant d'una aclamació o d'una jaculatòria, una mica monòtona, com qui taral·leja i repeteix sense interrupció un mantra, deixant-nos submergir en un clima de misteri i oberts a la contemplació. S'ha de canviar el clima espiritual de les nostres celebracions. Cal deixar-se impactar per la força dels símbols, cal assumir com a indiscutible que és Déu qui actua en nosaltres, el que ens guareix i ens salva; i que a nosaltres només ens correspon obrir-nos i deixar-lo actuar. Cal deixar-nos seduir, submergir-nos en el misteri.

RESCATAR LA LITÚRGIA

Per José Manuel Bernal Llorente

La presència del Senyor en els misteris (II)

És present, en fi, quan l'Església suplica i salmeja, ell que prometé: «On n'hi ha dos o tres reunits en el meu nom, jo soc allí enmig d'ells» (Mt 18,20).

Aquest text, inspirat en un altre de l'encíclica *Mediator Dei* de Pius XII, és reprès posteriorment per Pau VI i decididament ampliat en la seva encíclica *Mysterium fidei*. En efecte, el Papa, després de fer referència al text conciliar, amplia clarament les formes de presència de Crist, no només en la litúrgia, sinó en l'Església mateixa. A aquest propòsit Pau VI afirma que Crist està present en l'Església que prega, en l'Església que s'entrega al servei dels més necessitats, en l'Església que camina peregrina a la casa del Pare, en la que es predica, en la que dirigeix i governa el Poble de Déu; però, d'una manera singular, Crist està present en l'Església que s'ofereix i s'immola en el sacrifici de la missa i en la que celebra els sacraments. De manera eminent Crist està present en les espècies sacramentals del pa i del vi en l'Eucaristia.

Aquesta varietat de maneres de presència no és indiscri-

minada o indiferent. Són formes de presència diverses i jerarquitzaes. No totes tenen el mateix valor, evidentment. Però, això sí, totes són formes de presència real. Ho afirma el Papa de manera taxativa. Finalment, és important prendre bona nota que totes aquestes formes de presència es fan realitat en l'Església. Amb això vull dir que és en l'Església i a través d'ella on el Senyor es fa sentir, on el Senyor actua, on surt a la trobada del creient i estableix amb ell vincles profunds de comunió. És, sobretot, en l'Església que celebra els misteris del culte on es fa present i actua tota la força salvadora i renovadora de la Pasqua.

RESCATAR LA LITÚRGIA

Per José Manuel Bernal Llorente

Protagonisme del Poble de Déu en la celebració

¿En quin sentit? ¿Quina va ser la intenció dels pares conciliaris en donar suport a aquest protagonisme? El primer que hem de dir és que la litúrgia, l'Eucaristia principalment, no és només una cosa de capellans, dels sacerdots. Antigament, anàvem a missa els diumenges perquè el capellà anava a «dir missa». Així de simple i així d'incorrecte. Perquè, en termes correctes, la celebració de l'Eucaristia no era una tasca exclusiva dels sacerdots, encara que ells fossin els que la presidien. És tota la comunitat eclesial la que celebra; la que presenta i disposa els dons del pa i del vi sobre la taula eucarística; és la que canta, la que prega amb el prevere, la que assisteix amb els seus gestos i amb la seva presència activa i conscient a tot el que fa i diu el capellà. El prevere no està ni fora ni per damunt de la comunitat del Poble de Déu; des de dins ell ofereix a la comunitat el seu servei ministerial, l'anima amb el seu impuls de fe, l'enriqueix amb la predicació de la Paraula; ell, a través del seu ministeri, li dona accés al misteri de la presència sacramental del Senyor.

Per tot això el Concili va impulsar la reforma litúrgica; per això es van introduir les llengües vives, perquè els

fidels poguïn entendre les seves pregaries, els seus cants, les lectures; per això va encarrilar la restauració dels nostres edificis de culte i l'estil de les noves construccions, perquè l'assemblea del Poble de Déu ocupés l'espai central que li correspon; per això va propiciar que els preveres celebrassin de cara a l'assemblea; per això es van simplificar els ritus, perquè els fidels poguessin comprendre'ls millor. Tota la tasca renovadora duta a terme des del Concili no ha tingut cap altre objectiu que el de crear una litúrgia viva i renovada, de manera que pogués ser compresa i participada per tot el Poble de Déu.

RESCATAR LA LITÚRGIA

Per José Manuel Bernal Llorente

Comunitat, comunitats i gueto

El punt de referència definitiu és la gran Església. És l'Església dirigida pels successors dels apòstols, l'Església que creu en Jesús i el reconeix com a Senyor; és la que confessa la mateixa fe i celebra la mateixa Eucaristia. En aquesta Església ens reconeixem i ens estimem com a germans, encara que formem part de pobles i races diferents, encara que parlem llengües diferents, encara que professem credos polítics diferents. Però sabem que el que ens uneix és més profund, més definitiu, més identitari: és la mateixa fe, el mateix baptisme, el mateix Jesús, reconegut com a únic mestre i Senyor, la mateixa Eucaristia, àpat de comunió i de fraternitat.

Després hi ha les Esglésies, les comunitats. La nostra incorporació a la gran Església la realitzem a través de les petites Esglésies, a través de les comunitats. Elles ens ofereixen proximitat, un espai concret i familiar, delimitat per la història i els condicionaments culturals. A través de les comunitats concretes ens unim a la gran Església i ens sentim en comunió amb ella. Això és l'important, el definitiu, el vertebrador i constitutiu.

La nostra experiència a les comunitats és summament important, imprescindible. Perquè la nostra incorporació a la gran Església i la nostra comunió amb ella només és possible a través de les comunitats, de les Esglésies locals. En les Esglésies locals expressem i cantem la nostra fe, ens bategem, compartim l'Eucaristia i celebrem els altres sagraments; hi sentim el caliu de la proximitat i de la fraternitat; ens abracem i ens perdonem.

Però quan la nostra experiència cristiana i eclesial s'esgota en la petita comunitat, en el petit grup; quan la nostra comunió de fe i d'amor no la vivim oberta a horitzons eclesials més amplis i plurals; quan la taula eucarística que ens reuneix no és la gran taula del banquet messiànic, oberta sense fronteres a la gran comunitat de creients, dels aliats i diferents; quan no som capaços d'expressar la fe, ni de celebrar l'Eucaristia, no com a nosaltres ens agrada, sinó com ho fa la gran Església, llavors la nostra comunitat es converteix en un gueto, tancat en si mateix; i la nostra experiència eclesial es converteix en experiència de capelleta.

RESCATAR LA LITÚRGIA

Per José Manuel Bernal Llorente

L'altar no és un parapet

Ho he observat des de fa temps. El prevere celebrant, en començar la missa, arriba a l'altar, el besa, i s'hi instal·la com si s'atrinxerés en el seu lloc de comandament. Des d'allà dirigeix la celebració, proclama les salutacions rituals a l'assemblea, pronuncia les oracions i, en alguns casos, fins i tot pronuncia l'homília. Només utilitza la seu per escoltar còmodament les lectures.

L'altar deixa de ser aleshores la taula del banquet eucarístic, o l'ara del sacrifici, imatge de Crist (*petra autem erat Christus*). Sol ser un artefacte excessivament gran, massa arrambat al mur i a la seu; el seu caràcter exempt gairebé passa desapercebut; l'abundància d'objectes trenca la netedat de les seves línies: l'envolten grans gerros amb flors, imponents canelobres i tota mena d'ornaments.

L'altar, la taula del banquet, hauria de situar-se en un espai central, aïllat, visible, net, desembarassat. Mai

no hauria de semblar ni un parapet, on s'instal·la el prevere; ni una taula de conferències, des de la qual es predica i es llancen consignes; encara menys un espai útil on posar tota mena d'objectes i d'estris: llibres, ulleres, papers, micròfons, etc.

L'altar és símbol, imatge de Crist; per això el besa el prevere en començar la celebració, l'encensa, l'adornen i és objecte de veneració. L'altar polaritza l'atenció i l'interès de tota l'assemblea. Perquè en aquesta taula se celebra el banquet eucarístic, es col·loquen el pa i el vi, es pronuncia l'acció de gràcies, es parteix el pa i es distribueixen els dons a la comunitat reunida. És la taula del banquet i del sacrifici, la *mensa sacramenti*. Juntament amb la litúrgia de la Paraula (la *mensa verbi*), el centre d'interès de la qual són la càtedra i l'ambó, les dues taules, la del sagrament i la de la Paraula, constitueixen la gran litúrgia eucarística.

RESCATAR LA LITÚRGIA

Per José Manuel Bernal Llorente

Cuidar els espais celebratius

El capellà hauria de respectar la doble polaritat de la celebració. La primera part, la litúrgia de la Paraula, es presideix des de la seu; la segona, la del banquet, des de l'altar. Seu i altar són els dos pols de l'espai celebratiu. Al voltant de la seu i de l'ambó es desenvolupa la taula de la Paraula, la *mensa verbi*; al voltant de l'altar gira la litúrgia del banquet, la *mensa sacramenti*. Això no és només qüestió de regles litúrgiques, ni de simbolismes buits; és, sobretot, exigència pedagògica i de sensibilitat pastoral.

És cert que no s'ha de carregar tota la responsabilitat als preveres. Hem de reconèixer que la distribució dels espais celebratius de les nostres esglésies, en bona part, no està ben resolta; l'altar acostuma a col·locar-se massa a prop de la seu; però tampoc la seu no sol estar col·locada en el lloc més adequat i, amb freqüència, no té prestància ni consistència; qualsevol cadira, fins i tot la més

vulgar, serveix com a seu. L'ambó, com a lloc reservat a la proclamació solemne de la Paraula de Déu, no rep sempre la importància que mereix. Tot aquest conjunt d'espais, que haurien d'estar col·locats en un pla lleugerament elevat, és de vegades excessivament alt, com una talaia, envoltat d'escales i baranes; altres vegades, volent fer gala de senzillesa, el presbiteri sembla col·locat ran de terra i amb prou feines pot ser vist per l'assemblea.

S'ha de buscar la mesura justa; i en això tenen un alt grau de responsabilitat els arquitectes. Quan es condiciona un espai celebratiu, al qual podem anomenar presbiteri, hem d'estudiar amb sentit litúrgic i pastoral on s'han de col·locar els diferents elements: la taula de l'altar, la seu o la càtedra i l'ambó. Cada element ha de tenir el seu espai apropiat i fix, no sotmès a les velleïtats i capricis del prevere de torn.

RESCATAR LA LITÚRGIA

Per José Manuel Bernal Llorente

La tradició que hem rebut

Hi ha un acord unànime entre els mestres de la fe per manifestar i confessar que l'Eucaristia és un do de Déu a l'Església. El sagrament del banquet, en el qual compartim junts el cos i la sang del Senyor a través del pa i del vi, no és un invent de la comunitat cristiana, una cosa que l'Església ha ideat pel seu compte. Quan Pau ens comenta la institució de l'Eucaristia, comença dient: «La tradició que jo he rebut i que us he transmès a vosaltres ve del Senyor» (1Co 11,23). No va ser Pau el que va crear l'Eucaristia per pròpia iniciativa; ell la va rebre del Senyor. Ell mateix ho confessa així de clar: «Jo he rebut». No la va inventar pas ell, sinó que la va rebre com un do del Senyor. L'Eucaristia és una cosa que s'hereta, que es rep, que es transmet, que passa de mà en mà, d'una generació a una altra.

És un do preuat de Déu, un do al qual no podem renunciar. Perquè en l'Eucaristia se'ns dona el regal

d'un Déu que s'entrega i es reparteix, d'un Déu que ens omple de vida i rejoyeneix, d'un Déu que ens reuneix, ens congrega al voltant de la seva taula, ens converteix en germans i comensals. Per això el lloem i li donem les gràcies amb totes les nostres forces.

És un do i una herència; una herència que hem de transmetre sense contaminar-la a les generacions futures. Una herència que hem de cuidar, revitalitzar, enriquir; sense adulterar-la, sense desdibuixar-la, sense trair la seva identitat. En l'Eucaristia celebrem el gran misteri revelat en Jesús; el memorial d'un esdeveniment únic pel qual Jesús de Natzaret entrega la seva vida sacrificada i compromesa, venç la mort per sempre i passa com a triomfador d'aquest món al Pare. Aquest és el Crist de la Pasqua al qual els creients ens unim quan celebrem l'Eucaristia.

RESCATAR LA LITÚRGIA

Per José Manuel Bernal Llorente

La litúrgia expressa la fe de l'Església

És una dita atribuïda a Pròsper d'Aquitània: *lex orandi lex credendi*. Encara que, per entendre correctament l'adagi, s'ha de recórrer a la frase completa: «De manera que la llei de l'oració determini la llei de la fe» (*ita ut legem credendi lex statuat supplicandi*). Aquest és el text. El sentit de la frase ens obliga a pensar que no és precisament la fe, en la seva formulació formal i en el seu contingut, la que determina la nostra forma de resar; al revés, és la nostra manera de resar, el contingut de la nostra oració, el que fem i diem en la nostra litúrgia, el que proclamem de Déu en les nostres pregàries i oracions, tot això determina el que hem de creure. D'aquesta manera la litúrgia es converteix en una *norma fidei*.

Ara faré un salt en la meva reflexió. Sent aquest el plantejament de base, em sorgeixen interrogants seriosos quan participo de les celebracions en les quals els protagonistes, els que moderen i dirigeixen la litúrgia, fan gala de creativitat a ultrança, s'inventen les oracions i incorporen elements simbòlics o rituals de la seva pròpia collita. No prendré en consideració el recurs a mètodes pedagògics dirigits a promoure la participació activa dels assistents, l'ús de símbols amb caràcter didàc-

tic, els jocs mimetitzant escenes de l'evangeli, la incorporació de lectures dialogades substituint les lectures bíbliques, etc. Tot això mereixeria una reflexió específica a part. En canvi, vull parlar d'atenció al contingut de les pregàries. Normalment, les oracions es dirigeixen a Déu. Invoquem el seu nom i proclamem el que pensem d'ell. Tota oració és una confessió de la nostra fe en Déu, una proclamació del que Déu representa per a nosaltres. Sobretot, el reconeixem com a Pare de nostre Senyor Jesucrist. Ell ens l'ha enviat i ens ha salvat pel seu Fill. En ell hem estat constituïts fills adoptius seus. D'una manera especial, és en la pregària d'acció de gràcies, en l'anàfora, on expressem la nostra fe. Per això, l'anàfora, a més a més d'acció de gràcies i lloança, és proclamació de la nostra fe (*praedicatio fidei*), confessió doxològica i agraïda de la nostra fe, anamnesi i memorial dels esdeveniments pasquals i celebració d'aquests. La pregària eucarística és l'element central de l'Eucaristia, el seu element més preuat i venerable. Totes les Esglésies d'Orient i Occident han conservat amb especial cura i respecte aquestes pregàries; constitueixen el més important del seu tresor, de la seva herència sagrada.

RESCATAR LA LITÚRGIA

Per José Manuel Bernal Llorente

La presència del Senyor en els misteris

Vaig estudiar aquest tema fa un cert temps. En aquell estudi vaig prendre com a punt de partida uns textos altament significatius del Vaticà II i del magisteri singular de Pau VI. Després, en segon lloc, vaig intentar realitzar una aproximació a la teologia dels misteris del teòleg i liturgista alemany Odo Casel. L'estudi acaba amb un assaig de resposta al problema plantejat. Aquí, ara, em limitaré a esbossar una síntesi del meu plantejament.

En abordar aquest tema estem entrant en un dels punts més importants i controvertits de la teologia litúrgica i sacramental. Així ho va entendre el Concili i així ho va deixar patent en el capítol primer de la Constitució *Sacrosanctum Concilium* en establir els principis teològics que regulen el comportament de la litúrgia. La capacitat alliberadora i salvadora de la litúrgia només es pot entendre a partir d'una comprensió adequada de la presència de Crist en les celebracions litúrgiques. Només d'aquesta manera, en efecte, és possible entendre que l'esdeveniment pasqual de Crist, en el qual culminen totes les intervencions salvífiques de Déu en la història, es fa present en les celebracions litúrgiques, sobretot en l'Eucaristia; i que aquesta història, la de les *mirabilia*

Dei, és una realitat permanentment actual i continua sent el seu protagonista principal.

El punt relatiu a la presència de Crist en la litúrgia apareix en el núm. 7 de la Constitució conciliar sobre litúrgia:

Per realitzar una obra tan gran, Crist és sempre present en la seva Església, sobretot en les accions litúrgiques. És present en el sacrifici de la missa, tant en la persona del ministre, «ell mateix que es va oferir a la creu, ara s'ofereix per ministeri dels sacerdots», com sobretot sota les espècies eucarístiques. És present per la seva potència en els sagraments, de manera que, quan algú bateja, Crist mateix bateja. És present en la seva paraula, ja que, quan a l'Església es llegeixen les Sagra-des Escriptures, és ell mateix qui parla. És present, en fi, quan l'Església suplica i salmeja, ell que prometé: «On n'hi ha dos o tres reunits en el meu nom, jo soc allí enmig d'ells» (Mt 18,20).

RESCATAR LA LITÚRGIA

Per José Manuel Bernal Llorente

¿Bona Pasqua de Nadal?

És una manera freqüent de felicitar-se durant aquestes festes. Ho fa molta gent, sobretot en castellà, amb el «*¡Felices Pascuas!*». Però a mi em crida l'atenció que, per felicitar el Nadal, l'expressió es barregi amb una referència a la Pasqua: «Pasqües de Nadal!». Des d'un punt de vista teològic caldria una interpretació pasqual del Nadal. Jo mateix he escrit sobre aquest tema i he apostat per una visió pasqual de tota la vida de Crist, des del seu naixement fins a la seva glorificació a la dreta del Pare. Tot és pasqual en el misteri de Crist, des del seu abaixament i humiliació, que comença amb la seva encarnació i naixement, fins a la seva ascensió gloriosa. Però Joan afina el seu pensament quan ens relata, referint-se a Jesús, que «havia arribat la seva hora, l'hora de passar d'aquest món al Pare» (Jn 13,1). És la millor definició de la Pasqua de Jesús: el «pas» (*diábasis*) d'aquest món al Pare, el «pas» de la mort a la vida, de la humiliació a la glorificació.

El Nadal, moment en què la llum comença a prolongar-se i els dies comencen a ser més llargs que la nit, ofereix apunts còsmics que relacionen el Nadal amb la Pasqua. En aquest sentit podem parlar de la «Pasqua de Nadal»; sempre en un

sentit analògic i referencial, per considerar-se la festa de la llum.

Portaré un escrit antic que correspon segurament a un fragment d'homilia nadalenca, d'origen grec, que pertany a un autor desconegut: «Quan després de la freda estació hivernal sembla fulgurant la llum de la plàcida primavera, la terra germina i es cobreix d'herba verda, les branques dels arbres es cobreixen amb nous rebrots i l'aire comença a clarejar amb el resplendor d'Hèlios. Les bandades d'ocells es dispersen per l'espai, curull d'alegria pels seus refilets. Però estigueu atents, perquè per a nosaltres hi ha una primavera celeste, que és Crist, que s'alça com un sol des del si de la Mare de Déu. Ell ha dissipat els núvols freds i borrascosos del diable i ha tornat a la vida els cors somnolents dels homes dissolvent amb els seus rajos solars la boira de la ignorància. Elevem, doncs, l'esperit a la lluminosa i benaurada magnificència d'aquesta resplendor». Aquestes paraules, pronunciades en ocasió de la festa de Nadal, recullen com a rerefons la simbologia pasqual de la llum.